

E 143/27

APRÓ FÜZETEK

7.

Az őskeresztyén presbiterek.

Írta és a debreceni presbitéri konferencián előadta:

Dr. Erdős Károly.

Mélyen Tisztelt Konferencia!

Urunk Jézus Krisztus mennybemenetele előtt kevéssel meghagyta tanítványainak, hogy elmenvén, tegyenek tanítványokká minden népeket (Mt 28₁₉). Az apostolok ennek a meghagyásnak az első pünköszt után eleget is tettek azzal, hogy előbb Jeruzsálemben, majd egész Judeában és Samáriában és a földnek mind végső határáig tanúi voltak az Úrnak (ACs 1₈).

Széjjel járván az apostolok különböző országokban, gyülekezeteket alapítottak azokból, akik várták Izrael vigasztalását (Lk 2₂₅ 23₅₁) és akik félték az Urat (ACs 10₃₅), akik tehát úgy a zsidókból, mint a pogányok közül hittek és megkeresztelkedtek. A nemcsak megkeresztelkedett, hanem szívvel lélekkel keresztyénné lett atyafiak az apostolok

körül tömörültek. Minthogy azonban az apostoloknak nem az volt a hivatásuk, hogy egy helyen letelepedjenek, hanem, hogy mindenfelé elvigyék az ige világosságát: ezért, amint egy-egy gyülekezet megerősödött, az apostolok tovább mentek. Mielőtt azonban eltávoztak volna, a megalakított egyház köréből, rábízták annak vezetését az egyháztaggal egyetértésben választott kipróbált férfiakra (ACs 14₂₃), akiknek jóbizonyságuk volt, akik Szentlélekkel és bölcsességgel teljesek voltak (ACs 6₃). Ezekre kezeiket rájuk vetve, imádkoztak érettök (ACs 6₆, 1Tim 4₁₄, 2Tim 1₆).

Ezeket a gyülekezeti vezetőket azokban a gyülekezetekben, amelyeknek tagjai nagyobb részben zsidókból lettek, *véneknek* hívták, minthogy a zsidó zsinagógák élén a vének (zeqénim) állottak, azok t. i., akik akár koruknál és tapasztaltságuknál fogva, akár tudásukkal és példaadásukkal súlyosabbak, öregebbek, tekintélyesebbek voltak másoknál. Ezeket a véneket az újszövetségi szentírás eredeti nyelvén, tehát görögül *presbyteroszoknak* nevezték; innen van a magyar használatban meghonosodott *presbiter* név. Hívták ezeket a gyülekezeti elöljárókat *felügyelőknek*, *vigyázóknak* is azokon a helyeken, ahol a gyülekezet többségét pogányokból lett atyafiak alkották. A felügyelő, vigyázó szó görögül így van: *episzkoposz*, ebből a szóból lett a magyar *püspök* szó.

Igen sok példát lehetne felhozni az újszövetség

könyveiből és az őskeresztyén irodalomból annak bizonyítására, hogy a keresztyén egyház első évtizedeiben az episzkoposz és preszbyterosz egy és ugyanazon fogalmat és tartalmat jelentette s ugyanazt az embert hívhatták mind a két néven. Ennek a tárgyalásába azonban ezúttal nem megyek bele, mert hiszen hiába bizonyítanám be napnál világosabban, hogy az ősegyházban a püspök és presbiter ugyanaz: nyilvánvaló dolog, hogy ebből a mi mai egyházkormányzati rendszerünkre a jelenben semmiféle következtetést vonni nem lehet; ha pedig nem lehet, akkor a még oly tudományos és okszerű fejtegetésnek sem lenne gyakorlati haszna. A meddő munkát pedig kerülnünk kell, amikor építeni akarunk.

Mellőzve tehát az ősegyházszervezet taglalását, csak arra szorítkozom, ami a kijelölt tárgyam: Milyenek voltak az újszövetség idejében, azaz a keresztyénség első évtizedeiben a presbiterek?

Mindenekelőtt azt mondhatom, hogy az őskeresztyén presbiterek *feddhetetlenek* (1Tim 3, Tit 1₆) voltak, olyanok, akik egész valójukban, mind lelkökben, mind testökben feddhetetlenül őriztetnek meg a mi Urunk Jézus Krisztus eljövetelére (1Thes 5₂₃), akiket sem az egyházban levők részéről, sem a gyülekezet körén kívül valóktól (1Tim 3₇) nem érhet semmi indokolt gáncs, gyanú, aki úgy az egyéni, családi, mint a gyülekezeti és polgári életben úgy forgolódik, mint aki Istennek

sáfára (Tit 1₇). Ami pedig a sáfárokból megkíván-
tatik, az, hogy mindenik hívnek találtsák (1Kor
4₅), hűnek az Isten és az emberek iránt való köte-
lességek teljesítésében, hűnek a maga lelkiismerete
és az örök Bíró ítélete előtt.

Amik aztán az újszövetségben a feddhetetlen-
ség mellett a presbiter jellemének és tulajdonsá-
gainak kellékei között említve vannak és amik az
őskeresztyén presbiterekben meg is voltak: mind
a feddhetetlenség egy-egy oldalának erősebben
való hangoztatása. Így: az őskeresztyén presbiter
nem akaratos (Tit 1₇), nem olyan, aki tetszeleg a
maga ügyvélt okosságában, mások megfontolt be-
szédére nem hallgat, sőt, ha nézetének káros vol-
tát belátná is, akkor is makaesul kitart mellette.
A presbiter *nem haragos* (Tit 1₇), nemcsak azért,
mert a harag rossz tanácsadó, hanem azért is, mert
a Mester szavát megértette: Aki haragszik az ő
atyafiára ok nélkül, méltó az ítéletre (Mt 5₂₂): és
ha szinte emberi gyarlóságból nem tud uralkodni
felgerjedő boszús indulatján, eszébe veszi, amit az
apostol mond: Ám haragudjatok, de ne vétkezzet-
ek: a nap le ne menjen a ti haragotokon (Ef 4₂₆);
azaz, békélj meg a te atyádfiával, amíg az élet út-
ját együtt járod vele, mert nem tudhatod, mikor
jó el az az óra, amikor már nem lesz ideje a meg-
békülésnek. A presbiter tehát *magatürető* (Tit
1₈), aki féken tartja indulatait nem az Istentől való
félelem vasvesszőjével, hanem sokkal inkább a sze-

retet arany zabolájával, hogy használjon magának és másoknak. *Igaz* a presbiter (Tit 1_s), nem úgy, mintha hibátlan volna és makulátlan Isten előtt, mert ilyen értelemben csak egy az igaz, az Atya, és akit Ő elbocsátott, az Úr Jézus Krisztus: hanem igaz a presbiter úgy, mint aki jár az Isten törvényében és arra gondol mind éjjel-nappal, aki hitből él (Róm 1₁₇), mert hiszi és vallja, hogy Krisztus szenvedett a bűnökért, mint igaz a nem igazakért, hogy minket Istenhez vezéreljen (1Pé 3₁₃), és így bízva bízik, hogy Isten megbocsátja bűneinket és megtisztít minden hamisságtól (1Ján 1₉), hogy így megigazulván, igazak legyünk Isten előtt. Az ekként igaz presbiter *tiszta* (Tit 1_s), lélekben, testben mocsoktalan, akit Krisztus vére megtisztított minden szennytől és aki megszentelt lelkével távoltartja magát mindentől, ami rúl, ami sötétség, ami bűn, ami halál.

A feddhetetlen, nem akaratos, nem haragos, magatürtető, igaz és tiszta őskeresztyén presbiteri azonban nem szabad úgy képzelni, mintha az egekre fordított szemekkel járt volna és a földiekre nem is tekintett volna. Sőt ellenkezőleg, nemcsak maga érezte úgy, de az apostolok intelme után gyülekezete iránt való kötelessége is volt, a mindennapi életben is részt venni, úgy azonban, hogy mindenekben mindeneknek példa legyen. Épen ezért az őskeresztyén presbiter a *jónak kedvelője* (Tit 1_s), öröme van neki mindenki és minden,

ami jó, mert mindazt az örök jó forrásától, a mennyei Atyától származónak hiszi és vallja. Mint jó embereket, befogadja az utasokat: *vendégszerető* (Tit 1₈, 1Tim 3₂), különösen szívesen látja azokat, akik atyafiak az Úrban (3Ján 5-8). Ezeknek kész szívvel ad földi javaiból, úgy gondolkozván, hogy ha közösek a drágább, az értékesebb kincsek: a mennyecik, mennyivel inkább kell részeltetni a rászorulókat a földi javakban, amelyek múló és ideigvalók (Didaché 4₈). Megemlékeztek az intelmről, hogy a vendégszeretet által némelyek tudtokon kívül angyalokat vendégeltek meg (Zsid 13₂), és tudták, hogy ha megsegítik az éhezőt, szomjúhozót és jövevényt, ezt a jótéteményt Krisztus ömaga iránt tanúsított jócselekedetnek veszi (Mt 25₃₅₋₄₀).

A vendégszeretet, a szíves látás nem jogosít fel senkit, így az őskeresztyén presbitert sem jogosította fel arra, hogy a mértékletesség határát átlépje; sőt mint a lelki élet berendezésénél, úgy a testi életmódban is az őskeresztyén presbiter *mértékletes* (1Tim 3₂, Tit 1₈), mert túlzásokba nem ragadtatja magát, a kellő határok között marad. Így a presbiter *józan*, tudván azt, hogy csakis testi és lelki erejének épségével képes ellenállni a gonosznak, a bűnnek. Hallja, amit az apostol mond: Józanok legyetek, vigyázzatok; mert a ti ellenségeitek, az ördög, mint ordító oroszlán, szertejár, keresvén, kit elnyeljen (1 Pt 5₈). Szükséges-e mondanom ezek után, hogy az őskeresztyén presbiter

nem borozó (1Tim 3₃), nem részeges (Tit 1₇), versengéstől ment (1Tim 3₃), nem verekedő (Tit 1₇), hanem illedelmes (1Tim 3₂), aki mindig tudja, hol miképen kell viselkednie? A világ szeretete tiltott útakra nem viszi, hogy vagyonát helytelen módon növelje: nem rút nyereszkedő a presbiter (1Tim 3₃, Tit 1₇, 1Pt 5₂), akinek a földi haszonkeresés volna a fejében, sem nem pénzsóvárgó (1Tim 3₃), mert minden rossznak gyökere a pénz szerelme, mely után sóvárogva némelyek, eltévelyedtek a hittől és magokat átalszegezték sok fájdalommal (1Tim 6₁₀).

Nagyon természetes, hogy az ilyen jellemű férfiú a családjában is úgy él, mint aki példa a gyülekezet előtt. Az őskeresztyén presbiter, az apostol feljegyzése szerint, *egy feleségű férfit* (1Tim 3₂, Tit 1₆), azaz, akit Isten törvénye szerint magának kiválasztott, azt a nőt, mint tulajdonmagát, szereti és hozzá mindavégig hű marad. Akiket az Úr, mint szép olajvesszőket (Zsolt 128₃), neki ad, a földi élet legdrágább kincseit: a gyermekeket, nemcsak testőknek állapotában neveli fel, hanem lelki szükségleteikről is kellőképen gondoskodik. *Gyermekeit engedelmességben tartja, minden teljességgel* (1Tim 3₄), Jézus Krisztus érdemével megteljesedett lelke teljes súlyával és tekintélyével irányt szab gyermekei lelki fejlődésének elannyira, hogy *hivő, nem kicsapongással vádolt, avagy engedetlen gyermekei vannak* (Tit 1₆), akik szüle tisztelő, isten-

lélő, munkás, szorgalmas családtagok. Ilyen módon csakis olyat választottak meg presbiternek, akiről megbizonyosodott, hogy *a maga házát jól igazgatja* (1Tim 3₄), *mert ha valaki az ő tulajdon házát nem tudja igazgatni, mimódon visel gondot az Isten egyházára?* (1Tim 3₅). Egészen világos, hogy aki otthon nem tud rendet tartani, attól nem várható a gyülekezet rendben tartása sem.

Aki azonban egyéni és családi életében mindenképen feddhetetlennek találtatott, arra megnyugvással rá merték bízni a gyülekezet vezetésével járó nem könnyű gondoskodást és felelősséget is. Mert nem könnyű ám az Isten előtt való felelőséggel dolgozni és vigyázni, tanítani és bizonyosságot lenni. *Igaz beszéd az, hogy aki ezt a tisztelet kívánja, jó dolgot kíván* (1Tim 3₁), nemes munkára vágyik, de mégis csak még kellett gondolnia a presbiternek már az első keresztyének között is, pedig azok szentek (Róm 1₇ 16₁₅ 1Kor 1₂ Ef 1₁ Fil 1₁ Kol 1₁ Zsid 13₂₄), az Istennek szolgái (1Pt 2₁₆ Róm 6₂₂), atyafiak (Gal 1₂ Ef 6₂₃ Fil 1₁₄ Kol 1₂) voltak, hogy vajjon csakugyan elég erős-e a lélek arra, hogy a vezetésben megálljon? Ezért szól az apostoli intés: *Aki azt hiszi, hogy áll, meglássa, hogy el ne essék* (1Kor 10₁₂).

Az őskeresztyén presbitereknek kötelességök volt *legeltetni az Istennek közöttök levő nyáját* (1 P 5₂), tehát a gyülekezeteknek és gyülekezeti tagoknak lelki szükségleteit meglátni, kétségeiket felis-

merni, bajaikat, nyomorúságukat számon tartani és mindezekben nekik segítségökre, gyámolításukra lenni. Amiképen a nyájnak mindennemű szükségletéről a pásztornak kell gondoskodni, épenúgy az őskeresztyén presbitereknek az *Isten nyájáról kellett gondot viselni* (1Pt 5₂). Nemcsak az egészséges tagokról, hanem a betegekről is. *Ha beteg* lett valamelyik gyülekezeti tag, *magához hívja a gyülekezet véneit* és lelki erősítésére *imádkoznak felette*, testi kínjainak enyhítésére *megkenik olajjal az Úrnak nevében* (Jak. 5₁₄), azaz szolgálatra kész szeretettel. Ez a szép, lelki munkakör eleinte minden presbiterre nézve kitüntetés lehetett, olyan lelki felmagasztosultság, amelyben úgy érezte, hogy senki sem veszi magának e tisztséget, hanem akit Isten elhív (Zsid 5₄); ám később — mert gyarló az emberi természet — megeshetett, hogy a buzgóság meghanyatlott, a tisztesség terhe nehéznek, az iga súlyosnak érzett és nem szívesen hordozta azt egyik-másik ember, vagy ha hordozta, arra gondolt, hogy van-e neki belőle e világra vonatkozólag haszna? Már pedig a lélek munkáját az a munka öli meg, amelyet nem szívesen végeznek, vagy amelyet azért cselekesznek, hogy a lélek szárnyát a haszon vasbilincseivel a földhöz láncolják. Ezért hangzik Péter apostoltól az őskeresztyén presbiterekhez, de általában minden idők presbitereihez az intelem: *ne kényszerüségből, hanem örömezt, sem nem rút nyereszkedésből, hanem jó indulattal viseljtek gondot az Isten nyájára* (1Pt 5₂).

A hű gondviseléshez, természetesen, hozzá tartozott a gyülekezet tagjainak az evangéliom igaz tudományával, az íge élő vizével való táplálása. Korántsem lenne teljes ugyanis az őskeresztyén presbiterekről rajzolt eme szerény vázlat, ha elhallgatnám azt, hogy mivel a presbiterek voltak a gyülekezetnek legfőbb, illetőleg egyedüli választott vezetői: az ő feladatuk volt az íge hirdetése is. Ezért minden presbiter *a tudomány szerint való igaz beszédhez tartja magát, hogy inthessen az egészséges tudománnyal és meggyőzhesse az ellenkezőket* (Tit 1₉). Minden presbiternek rendelkezni kellett tehát a hitre és a lelki életre nézve annyi tudással és tapasztalattal, olyan készséggel és elszántsággal, hogy a tanácsért hozzá forduló gyülekezeti tagokat ne bocsássák el lélekben éhezve, szomjúhozva, bizonytalanságban. És ha szinte nyilvánvaló is, — bár adataink nincsenek rá — hogy nem minden presbiter volt egyformán *a tanításra alkalmas* (1Tim 3₂), mindamellett világos, hogy lelke gazdagságából mindegyik tudott adni kész szívvel a hitben erőteleneknek. Viszont, főképen *akik a beszédben és tanításban fáradoztak, azokat kettős tisztességre méltatták* (1 Tim 5₁₇), mint jól forgolódó presbitereket.

A jól forgolódó presbitereknek nemcsak gondot kellett viselni a hívekre, életökkel, példájokkal és igehirdetéssel tanítván őket, hanem — ami ezeknél nem kisebb gond volt — vigyázni is kellett a

nyájra. A presbitereket a *Szentlélek vigyázókká tette* (ACs 20₂₈). Elrestülésről, ellanyhulásról, tétlenségről, aluvásról szó sem lehet, ébernek kell lenni, mert nem lehet tudni, mikor jönnek el a *gonosz farkasok*, akik *nem kedveznek a nyájnak* (ACs 20₂₉). Sőt *magok közül a presbiterek közül is lámadnak férfiak*, akik *fonák dolgokat beszélnek*, *hogy a tanítványokat maguk után vonják* (ACs 20₃₀). Nehéz munka volt hát és óriási felelősséggel járt a vigyázás: szüntelen imádkozás, folytonos éberség, szakadatlan tevékenység. Az ellankadás, megfáradás ott ólálkodott lépten-nyomon a leghívebb presbiter sarkában is. E kísértés ellen erősítés és buzdításképen, mintegy példát állítván oda magát, esdve inti Pál apostol a presbitereket: *Vigyázzatok*, megemlékezvén arról, hogy én három esztendőig éjjel és nappal meg nem szüntem könnyhulatással inteni mindenkit (ACs 20₃₁).

Ha ezek után azt mondom, hogy a hithű, igaz presbitereknek nagy volt a tekintélyük az egyházuk körében, bizonyára nem mondtam olyat, ami meglepetésként hat. A gyülekezet tagjai, akiket a lélek vágya vitt az Isten anyaszentegyházába s akik imádkozással, könyörgéssel választották meg előjáróikat, egészen természetesen *megbecsülték és szerették presbitereiket* (1Thes 5₁₂₋₁₃). Engedelmeskedtek és szót fogadtak nekik, tudván, hogy azok vigyáznak az ő lelkeikre, mint számadók (Zsid 13₁₇), sőt amikor az élet törvénye szerint a hű

presbiterek elszólították ama boldogabb hazába, a gyülekezet tagjai akkor is hálával emlékeztek róluk, mint akik szólották nekik az Isten beszédét és figyelmeztvén az ő életök végére, követték hitöket (Zsid 13₇). Ez a minden tekintetben megnyilvánuló tisztelet kifejezésre jutott abban is, hogy az apostolok közül Péter (1Pt 5₁) és János (2Ján₁, 3Ján₁) szívesen nevezték magukat presbitereknek, de a presbiter közbecsülését igazolja az is, hogy elejét veendő a gonoszok gáncsoskodásának, a presbiterek felesleges zaklatásának, a presbiter ellen vádat csak két, vagy három tanúbizonyságra fogadtak el (1Tim 5₁₉), megmutatván ezzel azt is, hogy kicsinyes boszú, mende-monda szóbeszéd, szélnek eresztett híresztelés nem juthat fel a kipróbált és hűnek bizonyult presbiter tekintélyéig.

Ilyen nagy lévén a presbiterek tekintélye, nagy volt a kísértés is, amely őket megkörnyékezhette. Mivel ugyanis a gyülekezetnek az ügyeit ők vezették (ACs 11₃₀), elannyira, hogy amikor az ősegyház első nagy kérdése, a pogányoknak a keresztyének közösségébe való felvételi módja felmerült, a híres jeruzsálemi gyűlésen az apostolokkal együttültek és együttthataroztak a vének, a presbiterek is (ACs 15_{2 4 6 22 23} 16₄): igen közel állottak a presbiterek ahhoz, hogy a sátán incselkedésére felfuvalkodjanak, az ördög kárhozatába essenek (1Tim 3₆), úgy tekintvén magukat, mint akik nem példaadó presbiterei, vénei és számadásra kötelezett vigyázói az

Isten nyájának, hanem urai, parancsolói az egyháznak. Nem volt hát hiábavaló és ma sem időszertlenül Péter apostol óvó figyelmeztetése: *Ne úgy legeltessétek az Istennek köztetek levő nyáját, hogy uralkodjatok a gyülekezeteken, hanem mint példaképei a nyájnak és mikor megjelenik a Főpásztor, elnyeritek a dicsőségnek hervadatlan koronáját* (1Pt 5₃₋₄). A őskeresztyén presbiterek mindig szem előtt tartották ezt az intelmet és a kiváltságot, az elsőséget mindig a szolgálatban látták. Tisztjók viselésében, jellemök alapján, Istenhez való vonatkozásukban és embertársaikhoz való viszonyukban *szelidek* (1Tim 3₂) voltak. Szelidek, nemcsak azért, mert a bölcs tanításából tudták, hogy a szelid beszéd megtöri a csontot (Péld 25₁₅) s az apostol is szelidséget kíván a gyülekezet minden tagjától (Ef 4₂), hanem főképen azért, mert megtanulták az ő Uroktól, Mesterüktől, hogy Ő szelid és alázatos szívű és nyugalmat találtak az ő lelkeiknek (Mt 11₂₉), amely lélek csak Krisztusban és Krisztus által volt képes elhordozni könnyen és gyönyörűséggel azt a feladatot és felelősséget, tisztességet s méltóságot, amit a presbiterség jelentett.

Valóban, — Mélyen Tisztelt Konferencia, olyan szép és magasztos a presbiter egyénisége és hivatása a keresztyénség első évtizedeiben, hogy, ha nem olvasnók magából a szentírásból, hogy *voltak*, akik gyülekezetük élén híven állottak és akik a presbiterség munkájában hűséggel forgolódtak: azt

gondolhatnók, hogy ez a presbiteri tiszt olyan fenséges, hogy azt sohasem töltötte be senki. Ám a tény az, az írás bizonyítja, hogy voltak presbiterek Listrában, Ikoniumban, Antiochiában (ACs 14₂₃), Efézusban (ACs 20₁₇ 1Tim 1₃ 5₁₇) és Filippiben (Fil 1₁), nemkülönben Krétában (Tit 1₅); sőt névszerint is ismerünk olyanokat, akik, ha nincsenek is presbiter névvel nevezve, de gyülekezeteikben mindenesetre a vének munkáját végezték: ilyenek Kolossében Epafrás (Kol 1₇ 4₁₂) és Filemon (Fil 1₁), Korinthusban Gaius (Róm 16₂₃) és az a másik Gaius, akihez János apostol írta a harmadik levelét.

Aldott ezeknek a neve, valamint azoké is, akikét nem ismerjük ugyan, de akiknek neve fel van írva az örökkévalóság könyvében. Aldott lesz a mi nevünk is, ha Isten segédelmével hozzájuk hasonlók lenni igyekezünk.

A „MÉLIUSZ” könyvkereskedésben megjelent és kapható:

Dr. Baltazár Dezső:

Elég nekem az Isten kegyelme.

Ünnepi prédikációs könyv. Alapár 8 K.

Dr. Révész Imre:

Az íge fénye. Prédikációk, beszédek gyűjteménye. Alapár 4 korona.

ZSOLTÁROK

a legegyszerűbbtől a legdíszesebb kiállításig.

Debrecen, Ferenc József (Plao)-u. 26. szám.

Dr. Erdős Károly

Az én vallásom

című könyve a legalkalmasabb mű a református öntudat erősítésére. A kritika a többek között így nyilatkozott róla:

„Dr. Erdős Károly egy igen értékes és közhasznú kis könyvecskét adott ki „Az én vallásom“ c. alatt. Első sorban a konfirmált ifjaknak, de általában minden felnőtt egyháztagnak a legmelegebben ajánlom“. Dr. Révész Kálmán püspök 335—1922. sz. körleveléből.

„Tanulhatunk belőle mindnyájan. Minden sora gondos kidolgozásra vall“. Dunántúli Protestáns Lap.

„Tartalma igazán nagyon gazdag. Röviden azt kell mondanom, hogy: valóságos encyclopaediája mindazon tudnivalóknak, amelyeknek állandóan ott kell lenni a református ember tudatának az előterében“. Kálvinista Szemle.

„Komoly, nyugodt hangú kis kalauz, amely református felekezeti felfogásunkat a szélesebb körű közönség szellemi nivójához alkalmazkodóan közérthetően, megbízhatóan tolmácsolja“. Sárospataki Református Lapok.

Rlapár papírkötésben 60 fill., vászonkötésben 80 fill.

Méliusz könyvkereskedés Debreczenben.

Az Apró Füzetek eddig megjelent számai :

1. Dr. BALTAZÁR DEZSŐ, A kálvinizmus és az államélet.
2. Dr. RAVASZ LÁSZLÓ, A magyar vallás.
3. GYÜLVÉSZI ISTVÁN, Báránybőrbe bujt farkasok.
4. Dr. ERDŐS KÁROLY, A kálvinizmus és a magyar lélek.
5. Dr. ERDŐS KÁROLY, Méliusz üzenete.
6. NAGY LAJOS, Margit magyar királyi hercegnő missziója Skóthonban.
7. Dr. ERDŐS KÁROLY, Az őskeresztyén presbiterek.
8. Dr. Szentpéteri KUN BÉLA, A magyar presbiter.

Egyes szám alapára 10 fillér.

Az 1., 2. és 3. számból már alig van néhány példány, ezért ezekből **csak azok kaphatnak, akik a többi számot is megveszik.**

Debreczen szabad királyi város és a Tiszántúli
református egyházkerület könyvtára - vá. Balafa 1924—335

DEBRECENI EGYHÁZI KÖNYVTÁR

Lelt.

6.558-1967